

ITIR AKDOĞAN • Dijital Politik Fanteziler

İTİR AKDOĞAN Notre Dame De Sion'dan sonra Galatasaray Üniversitesi'nde iletişim lisansı, Hür Brüksel Üniversitesi'nde (ULB) uluslararası politika yüksek lisansı ve Helsinki Üniversitesi'nde sosyal bilimler doktorası yaptı. Uluslararası e-demokrasi danışmanı olan İtir Akdoğan, bir yandan akademik çalışmalarını Helsinki Üniversitesi ve İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde sürdürürken, diğer yandan Habitat Kalkınma ve Yönetişim Derneği'nde program yöneticisidir.

İletişim Yayınları 2065 • Bugünün Kitapları 172

ISBN-13: 978-975-05-1649-8

© 2014 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2014, İstanbul

YAYINA HAZIRLAYAN Koray Löker

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Birhan Koçak

BASKI ve CILT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

ITIR AKDOĞAN

Dijital Politik Fanteziler

İÇİNDEKİLER

Önsöz	9
BİRİNCİ BÖLÜM	
Sunum	13
İKİNCİ BÖLÜM	
Kavramsal Tartışmalar	21
Yerel-küresel ilişkisi.....	21
<i>Yerel</i>	21
<i>Küresel</i>	23
<i>Yerel-küresel etkileşimi</i>	24
<i>Küyerel</i>	26
<i>Yerelötesi</i>	27
<i>Yerelleşme</i>	28
Siyaset ile politik olan.....	29
<i>Belirsizleşme ve birey</i>	30
<i>Yeni toplumsal hareketler</i>	31
<i>Küresel kamusal alan</i>	32
<i>Yeni siyaset</i>	34
<i>Üçüncü Yol</i>	36
<i>Kozmopolit demokrasi</i>	37
<i>Yeni demokrasiler</i>	39
<i>Katılım</i>	41
<i>Yeni aktörler, yeni konular</i>	47
<i>Yerinden yöneticilik</i>	47
<i>Küresel kent</i>	50

<i>Yeni yurttaşlık tanımları</i>	51
İletişim teknolojileri	52
<i>Yeni iletişim mantığı</i>	52
<i>Teknoloji mi toplum mu?</i>	53
<i>İletişim teknolojilerinin toplumsal ve siyasî etkileri</i>	55
Toplumsal değişim ve teknoloji	56
<i>Ağ toplumu</i>	56
e-Demokrasi.....	57
e-Katılım.....	60
Zamansız zaman.....	63
Mobil Ağ Toplumu.....	65
<i>Kurumsal siyaset ve iletişim teknolojileri</i>	66
e-Devlet.....	67
e-Yönetişim ve e-Katılım.....	71
Sosyal medya.....	74
<i>İletişim teknolojileri ve eylemcilik</i>	76
e-Eylemcilik.....	77
Yaratıcılık.....	78
Ekran mı sokak mı?.....	79
Mobil teknoloji ve gençler.....	80
Yerelötesi e-eylemcilik.....	81
<i>Kimlik ve iletişim teknolojileri</i>	82
Sanal kimlik.....	83
Çevrimiçi ve çevrimdışı kimlik aynı mı?.....	84
Yeni kimlik anlayışları.....	85
Ağ kimlik.....	87
e-Yurttaş.....	88
Fantezi	88
<i>Lacan kuramında fantezi</i>	88
<i>Politik olanda fantezi</i>	90
<i>Toplumsal değişim fantezileri</i>	93
Yerel-küresel ilişkisindeki fanteziler.....	94
Siyaset ve siyasî alanda fanteziler.....	97
<i>Bilgi ve iletişim teknolojileri fantezileri</i>	99
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
Türkiye’de Durum Nedir?	101
(Yerel) Kurumsal siyaset.....	102
Eylemcilik.....	107
Kimlik.....	113

İletişim teknolojileri.....	117
<i>Bilgi iletişim teknolojileri ve bilgi toplumu politikası</i>	117
<i>Sayılarla bilgi iletişim teknolojilerinin kullanımı</i>	119
<i>İnternette sansür</i>	124

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

İnceleme 1: Kurumsal Siyaset Değişiminde İletişim Teknolojileri Rolünün Algısı	127
Kurumsal siyaset ve iletişim teknolojileri.....	128
<i>Verimlilik</i>	129
<i>Yeniden yapılanma</i>	133
<i>Demokrasi</i>	135
Yerel ve küreseli iletişim teknolojileriyle buluşturmak.....	136
<i>Erişim</i>	136
<i>Çevrimiçi ağlar ve ağ iletişimi (networking)</i>	138
<i>Küresel kent</i>	141
Siyaset ile politik olanın iletişim teknolojileriyle etkileşimi.....	146
<i>Yerel siyasete etki</i>	147
<i>(e-) Katılım</i>	149
İstanbul'da kurumsal siyaset fantezileri.....	157
<i>Fantezi 1: İletişim teknolojileri yerel kurumsal siyaseti daha verimli kılıyor</i>	157
<i>Fantezi 2: İletişim teknolojileri kentleri küreselleştiriyor</i>	161
<i>Fantezi 3: İletişim teknolojileri yerel siyaseti daha demokratik yapıyor</i>	167

BEŞİNCİ BÖLÜM

İnceleme 2: Eylemliliğin Değişiminde İletişim Teknolojileri Rolünün Algısı	171
Eylemlilik ve iletişim teknolojileri.....	172
<i>Erişim</i>	173
<i>Etkileşim</i>	176
<i>Verimlilik</i>	178
<i>Statü</i>	183
Yerel ve küreseli iletişim teknolojileriyle buluşturmak.....	186
<i>İletişim</i>	187
<i>Çevrimiçi ağ iletişimi</i>	190
<i>Yerelle küreselin buluşma modelleri</i>	192
Yerel politik yaşamda eylemciler ve iletişim teknolojileri.....	197
<i>Yerel siyaset ile politik olanın keşfi</i>	198

<i>Güçlendirme</i>	200
İstanbul'da eylemlilik fantezileri.....	204
<i>Fantezi 1: İletişim teknolojileri eylemciliğin sorunlarını çözüyor</i>	204
<i>Fantezi 2: İletişim teknolojileri yerel-küresel kolektivizmi yaratıyor</i>	209
<i>Fantezi 3: İletişim teknolojileri eylemcileri yerel politik yaşamda güçlendiriyor</i>	213

ALTINCI BÖLÜM

İnceleme 3: Kimlik Değişiminde İletişim Teknolojilerinin Rolü Nasıl Algılanıyor?	217
Kimlik ve iletişim teknolojileri.....	218
<i>İletişim</i>	218
<i>Erişim</i>	221
<i>Kolaylaştırma</i>	222
<i>Sanal kimlikler</i>	224
Yerel ve küreseli iletişim teknolojileriyle buluşturmak.....	224
<i>Erişim</i>	225
<i>Çevrimiçi ağ iletişimi</i>	225
<i>Küresel hissetmek</i>	229
Siyaset ile politik olanda iletişim teknolojileriyle yeni kimlikler.....	232
<i>e-Belediye kullanan e-yurttaşlar</i>	233
<i>Talepkâr yurttaşlar: Yerel siyasetten artan/yeni beklentileri</i>	235
Yurttaşların sınırları: Varsayımsal yabancı belediye başkanı.....	239
<i>Bilinçli ve sahiplenilen yurttaşlar</i>	242
İstanbul'da kimlik fantezileri.....	245
<i>Fantezi 1: İletişim teknolojileri (sanal) kimlikler oluşturuyor</i>	246
<i>Fantezi 2: İletişim teknolojileri insanlara küresel olduklarını hissettiriyor</i>	248
<i>Fantezi 3: İletişim teknolojileri yerel siyasete ilgi ve sahiplenme artıyor</i>	251

YEDİNCİ BÖLÜM

Sonuç	257
Algılarda zıtlıklar.....	258
Birden çok <i>jouissance</i> ve Ötekiler.....	261
Dijital-politik fanteziler.....	263
KAYNAKÇA	269

Sunum

Bilgi ve iletişim teknolojileri, özellikle de sosyal medyanın politik süreçlerdeki yaratıcı kullanımının artmasıyla politik tartışmalarda daha çok yer bulmaya başladı. Popüler tartışmaların ötesinde, neyle karşı karşıya olduğumuzu anlamak için internet, mobil teknoloji ve çeşitli uygulamaların toplumsal değişimdeki rollerinin algısıyla ilgili daha derin incelemeler de yapmamız gerekiyor.

Bu araştırmayı yaparken merak ettiğim, iletişim teknolojilerinin ve çeşitli uygulamaların insanlar için ne ifade ettiği, teknolojinin sosyal değişimdeki ya da daha dar çerçevede yerel politik yaşamın değişimindeki rolünü nasıl algıladıkları ve bu algıdan ne anlam çıktığı: *Farklı çevrelerden ve gruplardan İstanbullular yerel politik yaşamın değişiminde iletişim teknolojilerinin rolünü nasıl algılıyor ve bundan ne anlam çıkıyor?* Bu kitap bu soruya yanıt arıyor. Bu soruyu yanıtlayabilmek için kimlere hangi sorular soruldu, yanıtlar hangi çerçevede ve nasıl incelendi, içerideki sayfalarda sizi ne bekliyor? Başlıyoruz.

İnternetin heyecanla karşılandığı ilk günlerde, insanlığın kusursuz bir topluma ulaşabilmesine etkisine dair pek çok

tartışma yapıldı. İletişim teknolojileri yaygınlaştıkça, yaratıcı araçlar ve kullanım alanları geliştikçe, iletişim ve politik yaşam ilişkisi üzerine çalışan bilim insanları da daha soğukkanlı bir yaklaşım takındılar. Politik yaşamda internetin rolünü incelemek üzere daha kapsayıcı yöntemler kullanılmaya başlandı:

“İnternet’in siyaset ve yurttaşlar için önemini; a) politika tartışmalarını eleştirel inceleyerek; b) kullanıcıların yeni iletişim teknolojilerinin olanaklarını nasıl anlayıp uyguladıklarını; c) ve internette ne olup bittiğini eleştirel ve yerleşik inceleyerek daha iyi aydınlatabiliriz” (Olsson ve Dahlgren: 2010:11).

Kullanıcıların, aynı zamanda üretici de (en azından üretim sürecine katkıda bulunan) oldukları varsayılan bir dönemde, bu alandaki incelemelerin, onların bakış açısından yapılmasının önemi de artıyor. O nedenle bu çalışma, iletişim teknolojileriyle gelen toplumsal değişimleri değil, *insanların kendi toplumlarındaki değişimde* iletişim teknolojilerinin rolünü nasıl *algıladıklarını* inceliyor.

Toplumsal değişim iddiaları birçok alana yayılmış durumda. Araştırmada bunlardan üçüne odaklanıyorum: yerel-küresel ilişkisi, siyaset ile politik olan ve iletişim teknolojileri. Bunları birlikte incelemek kavramsal açıdan iletişim teknolojilerinin rolünün algısıyla ilgili daha kapsayıcı bir inceleme yapmamı sağlıyor. Somut açıdan, İstanbul’da birbiriyle iç içe olan bu alanlarda değişimlere tanık oluyoruz. Toplumsal değişimi bu alanların etkileşim halinde olduğu üç boyutta somutlaştırıyorum: kurumsal siyaset, eylemlilik ve kimlik.

Yöntem olarak üç çerçeve kullanıyorum. İlk çerçeve, çeşitli kavramlar üzerine yapılan tartışmalar. Bu çerçeveye hem düşünebilmek ve anlayabilmek için rehber olacak çeşitli kavramlar öğreniyor hem de bunlarla ilgili farklı bakış

açılarının yer aldığı tartışmalar okuyorum. Kavramsal gözlüğümüzü taktıktan sonra, ikinci çerçevede, somut olarak, sözü İstanbullulara bırakıyor ve onların algılarını inceliyorum. Son çerçevede ise bu algılarda hangi fantezilerin olduğunu tartışıyorum.

Araştırmanın bu üçüncü çerçevesi için hem kuramsal hem de yöntem-bilimsel nedenlerim var. Toplumsal değişim ya da toplumsal değişim iddiaları kuramsal tartışmalarda daha iyi bir topluma ve sonucunda da daha iyi bir dünyaya dönüşme umudu sağlıyor. Bu *daha iyi geleceği* kuramlaştırmanın farklı yolları bulunuyor: İlk olarak 1516'da Sir Thomas More tarafından kavramsallaştırılmış olan ütopya, mükemmel bir toplum ve mükemmel bir dünya hayalinin ifadesi. Ütopya, Batı toplumunun umutlarını kuramlaştırmanın bir yolu (Kumar 1987). Kumar (1991) ütopyanın toplumsal ve politik bir düşünce olarak anlaşılması gerektiğini ve Batı toplumlarını eleştirel olarak incelemek için kullanılabileceğini savunuyor. Öte yandan ütopya, değişime ve toplumun neye dönüşmesi istendiğine odaklanan daha iyi bir toplum hayali.

Toplumu ve toplumsal değişimi anlamak ve kavramsallaştırmak için diğer bir çerçeve ise mit. Campbell (1991) 20. yüzyılda mit için dört işlev öneriyor. Bunlardan sosyolojik işlev, toplumsal düzeni anlama ve desteklemeye yarıyor (mistik, kozmolojik ve pedagojik işlevler için bkz. Campbell 1991). Barthes (1957) da Fransız burjuvazisinin miti hayat tarzlarını bildirmek için kullandığını söylüyor.

Ortaklaşa özellikle ilgili başka kuramsal gelenekler de var. Castoriadis (1987)'in imgesel (*imaginary*) kavramı kültürlerin görüşlerini, Yunan ve Yahudi toplumlarının ve siyasî sistemlerinin nasıl yaratıldığı üzerinden anlatıyor. Lac-lau ve Mouffe'un (1985) söylem teorisi, (politik) kimlik oluşumu, toplumsal hareketlerin mantığı, toplumların yapılaştırılması gibi alanları eleştirel olarak inceliyor (söylem teori-

si ve politik inceleme için bkz. Howarth ve diğeri (2000). Castoriadis, Laclau ve Mouffe'un eleştirel çerçeveleri ya Lacan'dan esinleniyor ya da doğrudan Lacan'a atıfta bulunuyor. Bu nedenle Stavrakakis (2007) bu grubu Lacancı Sol Okul olarak tanımlıyor.

İnsanların toplumsal değişimle ilgili algılarını incelemek istediğimizde, bize daha derin bir inceleme yapabileceğimiz, algıları ve değişimin anlamını kavramsallaştırabileceğimiz kuramsal araçlar gerekiyor. Lacancı fantezi (Lacan 1964), bilinç dışı bir inceleme sağladığı için bu derin incelemeyi yapabilmemize yardım eden bir kavram. Lacan'ın daha genel ve çağdaş bir okumasıyla fantezi, değişimi farklı yollardan gözlemlemek ve anlamlandırabilmek için akışkanlık sağlıyor. Ayrıca Lacan, eleştirel incelemenin kuramsal geleneklerinin de esin kaynağı.

Lacancı Sol Okul kuramcılarının yaptığı gibi, bu kavramı, bireysel seviyeden toplumsal seviyeye çektığımızda, insanların toplumsal değişimi nasıl algıladıkları ve bu algıların altında nelerin yattığını daha derin inceleyebilmek için gerekli araçlara ulaşıyoruz. Bütün fanteziler yoksunlaşıyor. Bu açıdan baktığımızda fantezi, çeşitli algılarla yaratılmış umutların ve senaryoların nasıl ve neden yoksunlaştığını görebileceğimiz araçlar sunuyor. Bu anlamda, fantezi, değişim algılarının eleştirel kavramsallaştırılmasını da sağlıyor.

Politik süreçlerin incelemesinde Lacancı fantezi gittikçe daha çok kullanılmaya başlansa da, sosyal bilimlerde hâlâ az kullanılan bir kavram. Bu araştırma, toplumsal değişim iddiaları ve fantezi arasında bir köprü kurmak, insanların değişimi neden ve nasıl algıladıkları gibi algıladıklarını eleştirel bir bakış açısıyla incelemek ve kalkınmakta olan bir ülkedeki toplumsal değişimde iletişim teknolojilerinin rolünü inceleyerek bu çerçeveyi genişletmek için genel olarak bu okulda bir yer açıyor.

Bu üçüncü çerçevenin ikinci nedeni seçtiğim yöntem-bilim. Topladığım verileri *gömülü teori* (*grounded theory*) (Strauss ve Corbin 1998) yöntembilimiyle inceledim. Bu döngüsel yöntem bilimi, araştırmacıların devamlı olarak soyuttan somuta, sonra tekrar soyuta yani kuramdan somut veriye ve tekrar kurama daimi akışını sağlıyor. Böylelikle, ilk başta kuramsal çerçevede bulunmayan ama veride gizlenmiş olan yeni kavramlar ortaya çıkabiliyor. Böylelikle de kuramsal çerçeveler geliştirilebiliyor.

Araştırmada elde ettiğim somut verileri incelerken, her boyutta fanteziler kurulduğunu gördüm. Fantezi, başlangıçta seçtiğim kavramsal çerçevede yer almıyordu, tekrar kuramsal seviyeye dönerek kavramsallaştırdım. Lacan'ın bu kavramı, toplumsal değişimin farklı bakış açılarıyla fanteziyi buluşturmama yardım etti. Fantezi kavramsallaştırdıktan sonra yine yöntem gereği, ek bir araştırma sorusuyla veriye dönüp ikinci ve daha derin bir inceleme yaptım. Bu ek soru, "Her boyuttaki bu algılarda ne fanteziler yatıyor?", her boyuttaki fantezileri ve yoksunluklarını daha ayrıntılı görmem ve incelemem için bana rehber oldu. Böylelikle de fantezi, araştırmanın merkez unsuru haline geldi.

Araştırma, değişimin kendinden ziyade, farklı çerçevelerin bu üç alanda ve üç boyutta iddia edilen değişimde iletişim teknolojilerinin rolünün nasıl algılandığı ve bundan ne anlam çıkarıldığı üzerine odaklanıyor. Bu amaçla incelemenin ilk aşamasında aşağıdaki üç soruya yanıt arıyorum:

- İstanbul'daki belediyeler yerel kurumsal siyasetin değişiminde iletişim teknolojilerinin rolünü nasıl algılıyorlar?
- İstanbul'daki eylemciler eylemliliğin değişiminde iletişim teknolojilerinin rolünü nasıl algılıyorlar?
- İstanbul'daki sade yurttaşlar kimlik değişiminde iletişim teknolojilerinin rolünü nasıl algılıyorlar?

Bu sorulara yanıt bulabilmek için 2008-2010 tarihleri arasında İstanbul'da demografik, sosyal, ekonomik, kültürel, coğrafi, siyasî, faaliyet seviyesi (yerelden küresele), faaliyet türü (farklı eylemlilik türleri) ve bilgi-iletişim teknolojileri kullanımı açılarından farklı profillerden 57 kurumsal siyasetçi, eylemci ve sade yurttaş ile derinlemesine yarı yapılandırılmış görüşmeler ve odak grup tartışmaları yaptım. Kurumsal siyasetçiler kurumsal siyaset; eylemciler, eylemlilik, sade yurttaşlarsa kimlik boyutlarıyla ilgili birincil verileri sağladı.

Kurumsal politika alanında 11 politikacı/bürokrat ve 2 yerel yönetimler uzmanı toplam 9 kişi, eylemlilik alanında 16 ve hazırlık döneminde 4 olmak üzere toplam 20 eylemci, kimlik alanında da 14 ve hazırlık döneminde 2 odak grup görüşmesinde 12 olmak üzere toplam 26 sade yurttaş ile 2008, 2009 ve 2010 yıllarında görüştüm. Bu görüşmelerin 52'si (1 Brüksel, 51 İstanbul) yüz yüze, 1 tanesi e-posta ile ve 4 tanesi Skype üzerinden yapıldı. Helsinki Üniversitesi'nin veri gizliliği politikası gereği, kitapta okuyacağınız alıntılarda tüm görüşülenlerin adları değiştirildi. Alıntılardaki imza sisteminde önce kişinin değiştirilmiş adını, sonra yaşını, sonra cinsiyetini (k, e), son olarak da ait olduğu görüşülen grubunun kodunu göreceksiniz. Bu kodlar, kurumsal politika için "kp", eylemci için "e", sade yurttaş için "sy".

Gömülü teori, araştırmacılara, özgür ve yaratıcı yollarla, araştırmalarında yeni kavramlara ulaşma olanağı sağlıyor. Kurucuları Strauss ve Corbin (1998), bu özgürlük ve yaratıcılığın, kısıtlayıcı olabilecek bir tek kuramın seçilmesinden-se, birden çok kavramın bir araya getirildiği kuramsal bir çerçeveye sağlanabileceğini anlatıyor. Araştırmada birden çok kavram ve üç toplumsal değişim alanıyla oluşan kuramsal çerçevede yer almayan ve verilerden çıkan yeni kavram fantezi. Bu yeni kavram ile ek bir soru sorarak ikinci ve daha de-

rin incelemeyi yapıyorum. İki seviyeli incelemenin yanı sıra, verileri kuramsal ve veriye dayalı olarak da inceliyorum. Böylece hem verilerde bulduğum kavramları o alanlarda yapılan kavramsal tartışmalarla, hem de farklı gruplardan elde ettiğim verilerdeki kavramları birbirleriyle kıyaslıyorum. Bu sayede, İstanbulluların algılarındaki kavramları dünyada konuşulan kavramlarla kıyaslarken, farklı grupların aynı kavramları algılamalarındaki farklılıklar ortaya çıkıyor.

Araştırma, toplumsal değişimi anlamlandırmaya çalışan bu üç çerçeveye bakarken toplumsal yapılandırmacı (*social constructivist*) bir pozisyon benimsiyor. İnsanların algılarında iletişim teknolojilerinin rolüne vurgu yaparak değişimin anlamını yapılandırıyor (*construct*). Bu nitel araştırma, kurumsal siyaset, eylemlilik ve kimlik boyutlarında farklı insan gruplarının toplumsal değişimde iletişim teknolojilerinin rolü üzerine fikir, deneyim, varsayım ve görüşlerinin altını çiziyor.

Araştırma, bu anlamı iki seviyede yapılandırıyor: İlki, verinin incelendiği üst seviye. Bu seviyede insanların, iletişim teknolojilerinin toplumda farklı boyutları nasıl değiştirdiğini düşündüklerini, buna nasıl şahit olduklarını ve deneyimlediklerini anlıyoruz. İkinci seviyede, insanların bu algılardan yarattıkları fantezilere bakarak farklı insan gruplarının algılarıyla toplumsal değişimde iletişim teknolojilerinin rolünün anlamını daha derin yapılandırabiliyoruz. Araştırmada bir anlam yapılandırma (*construct*) çabasıdan ziyade eleştirel yapılandırmacı (*constructivist*) bir pozisyon benimsiyor, özcülükten (*essentialism*) uzak durmaya çalışıyorum. Bu nedenle araştırma, hakikat iddialarının imkânsız olduğunu ve tek bir mananın olamayacağını kabul ediyor. Araştırmadaki mana, yazarın çeşitli insanların ifadelerini yorumlamasına dayanıyor.

Kavramsal Tartışmalar

Yerel-küresel ilişkisi

Yerel

Bu alanda ilk değişim iddiası tanımlar üzerine. Yerelin geleneksel tanımı, toprağa dayalı olarak belirlenmiş, yüz yüze etkileşim olan, küçük yer (Gould 2008). Yereli küçük boyutlu yerlere bağlayan bu tanım, yerelin siber alana göçmesiyle beraber eksik kalıyor.

Sanal topluluklar ve yeri olmayan yerellerin oluşumundan sonra yerelin illa mekâna bağlı olması gerekmediği iddia ediliyor. Rheingold (1993) geliştirdiği sanal topluluk kavramını, “yeteri kadar insanın, yeteri kadar insani duygularla toplumu ilgilendiren konuları yeteri kadar uzun tartışmalarının sonucu, ağ ilişkilerinden doğan toplumsal bir araya gelme” olarak tarif ediyor.

Jones (1997: çevrimiçi) ise siber alandaki buluşmaların çevrimiçi topluluk sayılabilmeleri için daha çok kriter öneriyor: “Minimum etkileşim, iletişim kuranlar arasında çe-

şitlilik, ortak kamusal alan ve asgari sürdürülebilir üyelik”. Bu yaklaşımlarda sanal topluluklar açısından mekâna pek önem verilmiyor. Bu yüzden de yerelin tanımı giderek zorlaşıyor.

Gould (2008:74) bu nedenle günümüz koşullarında yerel için yeni bir tanım öneriyor:

- Zorunlu olmaksızın belirli sınırlar içinde yüz yüze iletişim kuran topluluk
- Sınırlandırılmamış sanal topluluk
- Karşılıklı ortak duygular ve yüz yüze ya da bir dolaylı etkileşim
- Ortak amaçları olan bir topluluk olarak yerel
- Söylemsel bir topluluk olarak yerel
- Ortaklaşılacak kültürel ve etnik faktörlerin belirlediği bir topluluk olarak yerel
- Bölgesel ya da küresel olmayan, kurgulanmış her şey

Yereli mekânsal boyuttan ayıran yazarlardan Appadurai (1995:204) de yerelin mekândan ziyade temelde ilişki ve bağlam üzerinden tanımlanması gerektiğini söylüyor. Bu tanımlarda yerel için net bir cevap bulunmuyor. Geleneksel mekânsal tanımda bile yerel, farklı kişilere farklı şeyler ifade edebiliyor. Bölgesel ve küreselin zıddı dendiğinde, yerel bazıları için mahalle iken bazıları için kent, bazıları için ülke demek olabiliyor.

Yerel, çevrimiçi topluluklarla internet üzerinden mekânsızlaşmış ya da küreselleşmiş de olabilir, tam tersi de. Schliche (2004) internet üzerinden küresel iletişim mümkün olduğu için herkesin iletişimi kullanmadığını, aksine birçok yerelleşmenin olduğunu savunuyor. Siyasî yerelleşmeler tartışmasında bunu daha çok açmadan, öteki uca, küreselleşme tanımlarına da bakalım.

Küresel

Küresel bağlar yüzyıllardır var. Bu bağlamda değişim iddiaları, ulus-devletlerin kontrolünde olmayan küresel sistem, karmaşık küresel ağlar, ekonomik hareketlerin sanallığı ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaşmasını kapsıyor (Held ve Archibugi 1995; Giddens 1998). Oysa küreselleşme, yalnızca ekonomik hareketlerde birbirine bağımlılık değil, aynı zamanda zaman ve mekândaki değişimleri de içeriyor: “Birbirine uzak olaylar, ekonomik olsunlar ya da olmasınlar, bizi eskisinden çok daha doğrudan ve anında etkiliyor” (Giddens 1998:31). Küreselleşme, öncelikle ekonomik açıdan tanımlanıyor. Bu serbest ticaret ve ticaretin liberalleşmesi kadar küresel şirketlerce yönetilen ve yönlendirilen bir dünya piyasası anlamına da geliyor (King ve Kendall 2004:143).

Siyasî küreselleşme, küresel hareketlerin ve aktörlerin ulusal egemenlik için yarattığı sorunlarla ilgili (Held 1995, 2002; Keohane 2000; Mann 2002 vb). Giddens (1998) bu açıdan küreselleşmenin, ulus-devletin gücünün azalması, yerel kimlik ve yerelleşme için yeni olanaklar ve bazen ulus-devlet sınırlarını geçen yeni bölgelerin oluşumundan meydana gelen *üç kollu bir hareket* olduğunu anlatıyor. Ulus-devletin güçlü ülkelerde de zayıfladığı iddia ediliyor. Buna karşılık, Ladeur (2004) bu ülkelerin kendi içlerindeki karar alma gücünü kaybetmelerini, uluslarüstü örgütlerde ve uluslararası düzeyde katılımı telafi ettiklerini öne sürüyor. Held (2002) de ulusal ve küresel politikalar arasındaki ayırım belirsizleştikçe ulus-devletlerin kendi topraklarındaki siyasî güçlerinin zayıfladığını savunuyor.

Rosenau (2002) devletlerin küresel sahnede hâlâ en önemli aktörler arasında olduğunu savunuyor. Beck (2005) de küresel iş dünyasının devletlerden daha güçlü olmadığını ama ulusallığın dar görüşlü sınırlamalarını yıkabildiğini, es-

kiye kıyasla yeni olanın bu olduğunu söylüyor. King ve Kendall (2004)'a göre de uluslarüstü yönetim, ulusal toprakların bölünmesi, siyasî duyarsızlık ve bireysel yaşam alanları ve bireysellik de yine ulus-devletleri tehdit ediyor.

Pieterse (1995) küreselleşmenin farklı tanımlarının küreselleşmeyi çok-yönlü, açık-uçlu ve çoğul yaptığını söylüyor. King ve Kendall (2004) da yine küreselleşmenin farklı yerlerde farklı şekillerde farklı sonuçlarının olduğunu savunuyor. Therborn (1995) yeni küresel iletişim yolları ve küreselin birbirine bağımlılıkla küreselleşmenin gittikçe daha merkezsizleştiğini düşünüyor.

Küreselleşme kavramı, sınırların belirsizleşmesi ve ulus-devletin, ulusal kimliklerin yok olmasına odaklanıp, küreselleşme ve ulus-devletleri birbirinin alternatifi olarak konumlanıyor. Diğer yandan, ulusötesileşme (Smith 2001) kavramı, ulusötesi ağlara rağmen, karasal sınırların, ulus-devlet politikalarının ve ulusal kimliklerin önemini kabul edip ulusötesi hareketlerle ulus-devletin karşılıklı olarak birbirini oluşturması anlamına geliyor. Bu iki tarafın arasını da “süreçler ulusötesi, etkileri küresel” diyen Hofmeister ve Breitenstein (2008:480) bulmaya çalışıyor. Giddens (1998) da ulusların gücü ellerinde tutacağını ve ulusal hükümetlerin yok olmayacağını ancak ortaklarını farklı yerler ve ulusötesi örgütlerle çeşitlendireceklerini, böylelikle hükümetlerin daha geniş bir yelpazeye ulaşacaklarını söylüyor.

Yerel-küresel etkileşimi

Yerel ve küresel tanımlarının değiştiğine dair tartışmalar sürerken, birbirleriyle olan etkileşimleri de başka değişim tartışmalarını besliyor. Küreselleşme dünya pazarlarını küresel şirketlere açtıkça, Batı'nın, özellikle de Amerikan mal ve kültür ürünlerinin kültür ve yaşam tarzlarına etkileri

daha çok dikkat çekiyor. Kıyafetten teknolojiye, küresel ölçekte izlenen televizyon programlarından müzik endüstrisine, Amerikan ürünleri kültür emperyalizmi ve Amerikanlaşma tartışmalarını ateşliyor. Kültür emperyalizmi, bir kültürün diğer bir kültüre, yerel kültürün aleyhine baskın olmasını tarif ediyor. Tomlison (1991) kültür emperyalizminin tek tanımı olmadığını, dört çerçevede bakabileceğimizi anlatıyor: medya emperyalizmi, milliyet söylemi, küresel kapitalizm eleştirisi ve modernite eleştirisi (Oryantalizm ve sömürgecilik sonrası teori için bkz. Said 1978).

Amerikanlaşma, Moffett'in (1907) kültür ürünleri dahil, Amerikan mallarının diğer ülkelere etkisini anlatmak için önerdiği bir terim. Amerikan mallarının ithalat ve istilasıyla ilgili, özellikle küreselleşme karşıtı hareket içinde popüler olan bir diğer terim de Coca-Colalaşmak. Barber (1996) ulusların küresel olarak pazarlanan hızlı müzik, hızlı bilgisayarlar ve hızlı yemekle birbirine bağlandığı homojen bir dünya demek için *McWorld* terimini kullanıyor. Bu kavrama göre bu homojenlik, tüm dünyada tüketilen Amerikan kültür ürünleri ve imajlarıyla sağlanıyor.

Küreselin (ya da Batı/Amerika'nın) homojenleştirmesine tepki olarak, Barber, yerelin bu birbirine bağımlılık ve onu sağlayan her şeye karşı çıkacağını anlatmak için *Cihad* metaforunu kullanarak *Cihad* kurulacağını söylüyor. Barber bu iki eğilimin aynı ülkede aynı anda görülebileceğini ama *Cihad*'ın tepkilerine rağmen, *McWorld* homojenliğinin galip geleceğini savunuyor.

Diğer yandan Appadurai (1990:295) Amerikanlaşmanın tek olmadığını, küçük ulusların büyük devletler tarafından yok edilmekten korktuklarını, örneğin Koreliler için Japonlaşma ya da Kamboçlar için Vietnamlaşmanın Amerikanlaşmadan daha korkunç olabileceğini söylüyor.

Küyerel

Yerel-küresel arasındaki ilişkide etki-tepki ve homojenleşme görüşlerine bir karşı görüş geliyor: *Küyerelleşme (globalization)*. Bu, Robertson'ın (1995) küreselin, yereli dışlamadığını ya da yok etmediğini ve yerelin küreselin içinde olduğunu anlatmak için geliştirdiği bir kavram. Robertson (1995: 40) küyerel terimini kullanmanın küreselden daha mantıklı olduğunu çünkü küreselleşmenin evrildiğini ve gittikçe içinde daha çok yerellik barındırdığını ya da yarattığını, bunun da dünyayı sıkıştırdığını söylüyor.

Rosenau (2004:26) yerelle küreselin sürekli etkileşim halinde olduğunu ve bu durumun da ülkelerin iç ve dış işlerinin sınırlarını belirsizleştirdiğini savunuyor. İyi ile kötünün, tutarlıyla tutarsızın, bütünleyici ile ayrıştırıcının aynı anda görüldüğü ve *oluşan devir* diye adlandırdığı bir dönemde yaşadığımızı öne sürüyor. Bu yeni devrin de yerel ile küresel arasındaki çatışma yüzünden kimlik krizi yarattığını savunuyor (Rosenau: 2004:60).

Homojenleşmeye karşı bir diğer eleştirel görüş ise melezleşme (hibridleşme). Pieterse (1995) *küresel karışımı* oluşturan yerel kategoriler, şekiller ve inançlar arasındaki farklara dikkat çekiyor. Örneğin, küresel kentler ve etnik karışım mahallelerinin küresel dünyanın hibrid alanlarını oluşturduğunu savunuyor.

Lie ve Servaes (2000) küreselleşmede kimliklerin yerleşmesine neden olabilecek yerel tüketimler ve içsel süreçlerin olduğunu düşünüyor, bu açıdan küreselleşmeyi değişen kimliklerin yerel süreçleri olarak görüyorlar. Ayrıca, Sassen (2001) kentlerdeki küreselleşmenin bir kısmının kentin yerel eliti tarafından gerçekleştirildiğini, tamamen küreselin dayatması olmadığını savunuyor. Friedman (2004:78) melezleşmenin melez kozmopolitanlar oluştururken, zıt eğilim ola-

rak, yerlileşmenin de kökleşmiş etnisiteye vurgu yaptığını iddia ediyor (yerlileşme ve küreselleşme için bkz. Dirlik 2003).

Heterojenliği anlatmak için kullanılan bir diğer kavram da, ulusötesi toplum için zemin yaratan küyerel hareketler ve küresel düşünce imkânları sunan küresel akışların ulusötesi topografyalar ve kültürötesi alanlar yarattığı tezine dayanan *Yeni-Dünyalar* (Luke 1995:103).

Yerelötesi

Küresel ve ulusötesi farkına benzer şekilde, *yerelötesi* kavramı da yerelin öneminde ısrar ediyor. Yerelötesi, sınırları aşarak başka yerel(ler)e ulaşan yerel anlamına geliyor. Bu durumda yerel yine yerel kalmakla birlikte, dünyanın diğer bölgelerindeki yerellerle etkileşim içine giriyor. Yerelötesi, yerelle küresel etkileşiminde küyerelin aynadaki aksi gibi sunuluyor (Carpentier 2007:6). İki kavram, farklı iki yaklaşımdan besleniyor. Tepeden inme yaklaşım, vurguyu küyerele koyuyor ve etkileşimi küresel tarafından başlatıyor. Aşağıdan yukarı olan yerelötesi yaklaşımı ise tersini yaparak yerele odaklanıyor ve yerel-küresel etkileşiminde yereli başlangıç noktası olarak alıyor (Carpentier 2007).

Yerel-küresel etkileşiminde yerele ağırlık verilmesine bir diğer örnek de “köklü kozmopolitan” (della Porta & Tarrow 2005). İlk olarak Appiah (1996)’ın önerdiği bu kavramı della Porta ve Tarrow (2005) yerelde kök salmış ama küresel ağlar aracılığıyla küresel seviyede sorumluluk almış kişiler olarak tanımlıyor. Gould (2008) da bir yandan eğer yerel yararlanmak isterse, tepeden inmeceli homojenleştirmeye alternatif olarak, ağ modeli küreselleşmeyi öneriyor.

Yerelleşme

Yerel ve küresel arasındaki etkileşim farklı tartışmaları beslerken, politik hareketlerde yerelleşmeyi destekleyen görüşler de var. Dirlik (1999:335) demokratik uygulamalar için yer temelli etkinliklerin ve alanların, küreselleşmenin adil olmayan refah ve güç dağılımına karşı savaşılabileceğini savunuyor. Küreselleşmenin, demokratik yönetim şekillerinde günlük yaşama dair en basit kararları bile siyaset alanının dışında bıraktığını, bu nedenle de “ekonomik ve politik hayat üzerinde demokratik kontrolü sağlayacak mekânlar yaratılmasının her zamankinden daha önemli” olduğunu söylüyor (Dirlik, 2004:161). Mekânların, yeni küresel ya da ulusötesi hıyal ürünlerinin tarihsizleştirilen kalkınmacılık ve yersiz uzam fetişizmiyle karşı karşıya konmasını reddediyor. Demokrasinin olabilmesi için mekânın ve yerelin önemini vurguluyor.

Dirlik, yer temelli siyasetin savunusunu yaparken, Lindell (2009) yerel siyasette değişim için politik hareketlerin küresel ağlardan çok yararlanabileceğini savunuyor. Appadurai (2002:45-46) da hem yerel-ulusal hem de ulusötesi ve küresel ortaklık ve ağların birçok nedenle demokrasiyi güçlendireceğini savunuyor:

“Daha güçlü kişi ve örgütlerle içsel eleştiriler ve tartışmalar, yatay paylaşma ve öğrenme ve dikey ortaklıklarla, karşılıklı sürdürülebilir bir süreç başlayabilir. Böylelikle yoksulları savunan stratejilerin yaratılabileceği bir ortam oluşur.”

Küresel yereli homojenleştiriyor mu yoksa yerel ve küresel etkileşim melezleşiyor mu tartışmalarına karşı duran iki kavram daha görüyoruz. Appadurai (1990) yerel-küresel etkileşimi ve karşılıklı etkilerine bir alternatif sunuyor. Ekonomik, politik ve teknolojik akışların kendi ayrı uzantılarını oluşturduklarını savunuyor. Bu uzantıların her birine akış-

ların kendi adlarını veriyor; *etnouzantılar* (insanların hareketi), *teknouzantılar* (teknoloji akışı) ve *maliuzantılar* (mali transferler), *medyauzantıları* ve *fikiruzantıları* da *imajların hareketi*. Appadurai, küresel akışların bu uzantıların ayrıştığı yerlerde ya da onların arasında oluştuğunu öne sürüyor.

Homojenleşme mi melezleşme mi tartışmalarının bir diğer karşı görüşü ise *ateş duvarı modeli*. Norris ve Inglehart (2009:310) bu kavramı küreselin yerel üzerindeki etkisinin sınırlı olduğunu anlatmak için kullanıyorlar. Düşük gelirli ülkelerdeki pazar, yoksulluk ve ahlak, bu yazarlara göre, yereli küreselden ayrı tutuyor ve böylece küreselin etkisi sınırlanıyor. İnsanların, küreselleşmeyle giderek daha çok ortak kültür ürünleri, moda, insanlar ve mekânlar hakkında bilgi ve fikir paylaştıklarını ama bunun kendi yerel kültür miraslarını kaybettikleri anlamına gelmediğini düşünüyorlar. Bu kavram, hem yerel-küresel ilişkisine yerelin engel oluşturduğu farklı bir yaklaşım sunuyor hem de yerelin küreselle ilişkisinde aslında değişime uğramadığı iddiasını savunuyor.

Siyaset ile politik olan

Siyaset geleneksel olarak devlet, meclisler ve siyasî partileri de kapsayan kurumsal dünyaya ait. Politik olan ise, politik hareketleri ve gücü daha geniş anlamda ele alıyor ve gücü, kurumsal siyaset alanlarının, özellikle de devletin ötesine taşıyor. Politik olan, sanat galerileri, futbol stadyumları, kılık kıyafet gibi alanları, çatışmaları, muhalif görüşleri de içine alan ve geleneksel siyaset alanlarının dışında kalan tüm toplumu kapsıyor (Mouffe 2005, 2009). Bu iki kavramın arasındaki ilişkiyle ilgili yapılan tartışmalara paralel olarak, çoğulcu, müzakereci ve katılımcı demokrasi modelleri üzerine de tartışılıyor. Bu modeller de yine ortaya yeni aktörlerin de çıkmasıyla politik gücün alanını genişletiyor.

Belirsizleşme ve birey

Yeni toplumsal hareketler ve politik olan, yeni demokrasi tanımlarıyla beraber ulus-devlet ve kurumsal siyasetin karşısında güç sahnesine çıktı. Siyaset ile politik olanın etkileştiği bu yeni devrin anahtar kelimeleri ise belirsizleşme ve birey gibi duruyor. Belirsizleşen sınırlar, ayrımlar, alanlar ve seviyelerle birey siyaset ile politik olanın hem öznesi hem de nesnesi haline geliyor. Kamusal ve özel alanları belirsizleştiren yeni toplumsal hareketler, politik olana bireyin girmesi, kamusal alana yeni seviyelerin (yerel/küresel) katılması, yeni tür siyasetin ve yeni demokrasi tanımlarının hem sebebi hem de sonucu oluyor. Siyaset kuramcılarının tanımladığı yeni terimler kolektiften bireyesele, netten belirsiz, gelecekselden yeniye geçiş ve bunun sonucu olan toplumsal değişim iddialarını daha iyi anlamamıza yardımcı oluyor.

Büyük bir belirsizleşme kamusal ve özel alan ayrımı arasında olmuş gibi duruyor. Habermas (1996:360) kamusal alanı “bilgiyi ve bakış açılarını iletmenin ağı ve iletişim eylemindeki toplumsal alan” olarak tanımlıyor. Habermas (1996) böylece kamusal alanda iletişime vurgu yapıyor ve kamusal alanın sınırlı bir kapasitesi olduğunu söylüyor. Bunun yanında soyutlaşmayı engellemek için, kamusal alanda fiziksel karşılaşmaların öneminin de altını çiziyor.

Habermasçı kamusal alan, kamusal alanı siyasî elite homojenleştirerek politik olanı tekelleştirme iddialarıyla eleştiriliyor. Örneğin muhalefeti sınırlandırmakla (proletaryan kamusal alan önerileri için bkz. Negt ve Kluge 1993) ya da toplumsal cinsiyet körü olmakla (eleştirel feminist incelemesi için bkz. Fraser 1989) (Poster 1997) eleştiriliyor. Dahası, yüz yüze kamusal alanın artık yok olduğu ve demokrasi sorununun artık elektronik araçlarla iletilen yeni söylem şekillerini dikkate alması gerektiğini düşünenler var (Pos-

ter: 1997:220; Moeglin 1994). Poster (1997:219) bilgisayarla kurulan iletişimin kamusal ve özel alanları belirsizleştirdiğine şu soruyla dikkat çekiyor:

“Elektronik iletişimde sembollerin kullanılmasıyla sohbet etmek, yüz yüze buluşmak ve kamusal söylem çok karmaşık bir hal aldı. Eğer insanlar şahsen hiç görüşmeden iletişim halindeyse, eğer kamusal dediğin pikseller, ekranlar ve e-postalardan ibaretse, özel mektuplardan ne farkı var?”

Yeni toplumsal hareketler

Bilgisayarlı iletişimden önce de 1960’ların yeni toplumsal hareketlerinin kamusal ve özel alan ayrımını belirsizleştirdiği iddia ediliyordu. Bu hareketlerin, politik olanda değişim yarattığı savunuldu. Tüm dünyada 1960’ların sonundaki hareketlerin heyecanı yeni toplumsal hareketler denen döneme damgasını vurdu. Feminist ve çevreci hareketler, öğrenci hareketleri yeni olarak görüldü çünkü geleneksel sivil toplum örgütlenmelerinden farklı ve yeni bir gündemleri vardı.

Diani (1992:3) toplumsal hareketi şöyle tanımlıyor: “Ortaklaşa bir kimlik paylaşan, politik ve/veya kültürel bir sorunla ilgili sorumluluk almış bireylerin, grupların ya da örgütlerin arasındaki resmi olmayan etkileşim ağları”. Diani ve Bison (2004:281) resmi olmayan ağlar ve toplumsal hareketlerin ortaklaşa kimliğini daha güçlü kimlik bağları ve örgütlerin kendine özel ağlarından ayırıyor.

Geleneksel toplumsal hareketlerin daha çok kurumsal siyasetle ilgili oldukları iddia edilirken, yeni toplumsal hareketlerin daha çok kültür ve bireye odaklandığı ve bu yüzden de kamusal ve özel alanı belirsizleştirdiği savunuluyor (Touraine 1985; Melucci 1985; della Porta ve Diani 2006). Zaretsky (1995) bu iki alan arasındaki belirsizleşmenin po-

litik hayatın ön ve arka planının da belirsizleşmesine ve böylelikle kimlik politikalarının doğmasına neden olduğunu öne sürüyor. Melucci (1985:815) sivil toplum ve devlet arasındaki bu yeni alanı *aradaki kamusal alan* olarak tanımlıyor. Aradaki kamusal alanın işlevi Melucci'ye göre toplumun, bu hareketlerin sesini duymasını ve hareketler özerkliklerini kaybetmeden mesajların politik kararlara dönüşmesini sağlamak.

Diğer yandan, Touraine (1985:780) yeni toplumsal hareketlerin geleneksel siyasî kurumların dışında olmasını eleştiriyor. Bu eleştiriye göre, yeni toplumsal hareketler toplumsal hareketleri ve devleti birbirinden uzaklaştırır ve “bu durumda da toplumsal hareketler kolayca bölünebilir ve kendilerine kimlik arayışı içine girerler. Onlar kendilerine kimlik bulmakla meşgulken de devlet yanlısı ya da devlet karşıtı hareketler politik hayatı kontrol eder”.

Sivil toplum ve devlet arasındaki boşluğun, Melluci'ye (1985) göre bir başka riski daha var ki o da toplumda yükselen ihtiyaç ve eylem şekillerinin, var olan siyasî katılım kanallarına ve siyasî yapıların örgüt şekillerine uymaması. Yine de Melucci (1985:813) yeni toplumsal hareketlerin politik etkilerini, sembolik uzlaşmazlığını ve yenilikçiliklerini atlamamak gerektiğini düşünüyor. Bu tartışmalardan da yeni toplumsal hareketlerin, yeni toplumun ve yeni politik yaşamın bir bölümünü oluşturduğu savının kabul edildiğini anlıyoruz (Melucci 1985; Appadurai 2002; Della Porta ve Diani 2006).

Küresel kamusal alan

Kamusal alandaki değişime dair diğer bir tartışma da küresel kamusal alanın oluşumuyla ilgili. Artık eskimiş olan yeni toplumsal hareketler benliğe odaklanmış, özel ve ka-

musal alanların sınırını belirsizleştirmişti. 1990'lardan itibaren başlayan toplumsal hareketlerinse, küresel toplumsal adalete odaklandığı ve neoliberal küreselleşmeyle mücadele ettikleri iddia ediliyor.

Downey (2007) yoksulluk, çalışma koşulları, çevresel değişim gibi konularda radikal demokrasi talebini savunanların küresel toplumsal hareketler kurmak için hareketlendiğini söylüyor. Başlangıç noktası olarak 1999'da Seattle'da gerçekleşen Dünya Ticaret Örgütü toplantısına dönük, "Seattle Savaşı" olarak da adlandırılan protesto gösterileri kabul ediliyor. Neo-liberal küreselleşmeye bir alternatif için buluşan eylemciler, yeni toplumsal hareketlerden 30 yıl sonra, çevrimiçi, ağıl eylem devrini başlatmış oldu. Bu devrin kamusal alan tartışması ise: *Kamusal alan küreselleşti mi?*

Keane (2000:77) bu tartışmada kamusal alanı üçe bölme-yi öneriyor: Yerel/ulus-altı seviyedeki etkileşim için *mikro-kamusal alan*, daha çok insan arasında ve ulus-devlet seviyesinde etkileşim için *orta-kamusal alan* ve milyarlarca insan arasında, küresel seviyede etkileşim için *makro-kamusal alan*. Castells (2008) (iletişim teknolojileriyle güçlendirilmiş) küresel sivil toplumun küresel kamusal alanı oluşturduğunu savunuyor.

Bu önermenin bir boyutu da, iletişim teknolojilerinin bir yandan ulusötesi etkileşim ve işbirliğini ateşlerken diğer yandan eylemciler içinde bir elit yarattığı tartışması (della Porta ve Diani 2006). Mayo (2005) küresel, demokratik hesap verebilirliğin sorunlu olduğunu ve bu yüzden küresel toplumsal hareketlerin temsilindeki çeşitliliğin tehlikede olduğunu söylüyor. Sparks (2000:91, 2005) da küresel elitlerin küresel medya ve interneti, küresel şirketler ve hükümetler lehine kullandıklarını savunuyor. Sparks, küresel eylemciler arasında bir etkileşimin olduğunu ama kamusal alanın hâlâ ulusal düzeyde olduğunu ve küresel bir ka-

musal alanın oluştuğuna dair bir işaretin bulunmadığını savunuyor.

Yeni siyaset

Diğer yandan kamusal alan - özel alan ayırımına geri dönersek, kamusal ve özel alanı ayıran çizginin belirsizleşmesi yeni siyaset çeşitleri tartişmasını da açıyor. *Özgürleşmiş siyaset* geleneği, hiyerarşiler ve bunların neden olabileceği eşit-sizliklerden kurtulmuş grup ve bireylere atıfta bulunuyor (Giddens 1991). Bu kategori, *adalet, eşitlik ve katılımı* öncelendirerek, baskılanmış/sömürölmüş grup ve bireyleri *özgürleştirmeyi* amaçlıyor (Giddens: 1991:212).

Giddens (1991) bu eski politika çeşitinin yerini, *Yaşam Politikaları*'nın aldığını öne sürüyor. Yaşam politikaları, yerel ve küresel arasındaki bağı vurguluyor ve dönüşümü içeriyor: "Özgürleşmiş siyaset yaşam şanslarıyla ilgilidir, yaşam politikasıysa yaşam tarzı siyasetidir." Giddens (1991:214) yaşam politikası tanımında bireyin kendini geliştirmesinde küresel etkilerin var olduğunu ama buna karşılıklı bireyin oluşmasının da küresel stratejileri etkilediğini anlatıyor. Yani, yaşam politikası, bireyin yaşamı ile küresel sorunları karşılıklı olarak birbirine bağlıyor. Beck (1997:152)'e göre de, özel hayat, birinin hayatı, yaşam tarzı ve tercihleri siyasetin ta kendisine dönüşüyor: "Bireyselliğin tüm günahları farklı bir politik kimliğe yol açıyor: yaşam ve ölüm siyaseti."

Beck (1994, 1997) sanayi toplumunun başka bir kaynak tarafından değil de kendi prensipleri ile kendini dönüştürdüğünü gözlemlediğinde, bu durumu *düşünömsel modernleşme (reflexive modernization)* olarak adlandırıyor. Ancak bu kavramı Marx'ın, kapitalizmin kendini yok etmesi kavramından ayrı tutuyor. Beck, düşünömsel modernitenin kriz, devrim ya da sınıf çatışması değil, zafer ve sanayi toplumu-

nun çevresinin daha da modernleşmesiyle geleceğini söylüyor. Beck (1994:2) düşünümsel modernitenin hükümet ve meclis siyasetini baypas geçtiği için sosyalizmden de farklı olduğunu savunuyor.

Bu yeni kavram, Beck'in siyasetteki değişimi anlatmasına da yardım ediyor. Beck'e göre *alt-siyaset* ile *birey topluma geri döndü* (Beck 1997:94). Buna göre: Kurumların aynı kaldığı ama politik ve politik olmayanın yer değiştirdiği *siyasetin kategorik bir dönüşümü*. Beck siyaseti yanlış yerlerde, yanlış terimlerle, yanlış ofislerde, yanlış gazete sayfalarında aradığımızı, “sanayi kapitalizminin koruduğu bu karar alma alanlarının düşünümsel modernitenin politik çatışma fırtınasına tutulduğunu” söylüyor. Beck (1994, 1997) alt-siyasetin siyasetten iki açıdan ayrıldığını anlatıyor: İlki, geleneksel olarak devlete ve siyasi partilere ayrılmış olan siyaseti mesleki kuruluşlardan yurttaş inisiyatiflerine kadar diğer toplumsal ve kolektif etmenlere açıyor, ikincisi de kolektif etmenlerin yanı sıra bireylerin de seslerini duyurmalarını sağlıyor.

Alt-siyaset kavramının başka yeni tanımlara da ilham verdiğini görüyoruz. Örneğin aktif ve pasif alt-siyaset. Bu iki kavram siyasetle doğrudan (aktif) ya da dolaylı (pasif) olarak bağı olan hareketleri birbirinden ayırıyor (Holzer ve Sorensen 2001). Alt-eylemcilikse özel alanla toplumsal ağların nasıl bağlandığını vurguluyor. Bakardjjeva (2010) alt-eylemcileri, daha sonradan eylemcilerin dikkatini çekebilecek ama başlangıçta küçük ölçekli, politik ya da etnik referanslı eylemler başlatan, daha ziyade genç bireyler olarak tanımlıyor.

Yeni politik hayatın öne çıkan özelliklerinden biri de, Türkiye’de de son dönemde gördüğümüz gibi yaratıcılık. Kimlik ve kültürel değerler arasındaki akışkanlık arttıkça, siyaset, insanların kendilerini ifade ettikleri ve performans sergiledikleri bir alan olmaya da başlıyor (Dahlgren 2009:31).